

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;

Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

*Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу
несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

ISBN 978-617-8763-00-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Гнатюк Дмитро Володимирович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ДАРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 56

Голоденко Леся Олегівна

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61

Гринько Світлана Дмитрівна, Гринько Андрій Русланович

КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЯК СПОСІБ САМОЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ
ПРАВ У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ 65

Гриценюк Владислав Олександрович

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТВОРИ 69

Давидова Ірина Віталівна

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО
ПРЕДСТАВНИЦТВА 74

Деренюк Ангеліна Олександрівна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 77

Діденко Лариса Василівна

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ТА ЇХНІХ СІМЕЙ НА СПАДЩИНУ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО
КОНФЛІКТУ 79

Добровольська Володимира Володимирівна,

Артьомов Дмитро Володимирович

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ УЧАСНИКІВ АПЕЛЯЦІЙНОГО
ПРОВАЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ 82

Ennan R. E.

LEGAL PERSONALITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
IS ARTIFICIAL INTELLIGENCE A SUBJECT OF LAW?
(ПРАВСУБ'ЄКТНІСТЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – СУБ'ЄКТ ПРАВА?) 86

Журавель Алла Василівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ НЯНЬ В
УКРАЇНІ 91

Заїка Юрій Олександрович

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-
КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ 95

Здирко Єлизавета Михайлівна

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ FAIR USE ДЛЯ ЗАХИСТУ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ЗГЕНЕРОВАНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ
ТВОРИ 100

5. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 28 лютого 2024 року у справі № 506/358/22 (провадження № 61-7094св23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117624259>

6. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 13 березня 2024 року у справі № 204/7924/23 (провадження № 61-16728св23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117823610>

7. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF>

8. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 20 листопада 2024 року у справі № 179/986/23 (провадження № 61-12345св23). URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/123410474>

9. Прийняття спадщини: що змінилося у 2024 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/pryiniattia-spadshchyny-shcho-zminylosia-u-2024-rotsi>

10. Оформлення спадщини під час війни або як не втратити свої права. URL: <https://centraljust.gov.ua/news/info/oformlennya-spadschini-pid-chas-viyni-abo-yak-ne-vtratiti-svoi-prava>

*Добровольська Володимира Володимирівна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри господарського права і
процесу Національний університет «Одеська
юридична академія»*

*Артьомов Дмитро Володимирович,
аспірант кафедри господарського права і
процесу Національний університет «Одеська
юридична академія»*

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ УЧАСНИКІВ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАЖЕННЯ У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Проблеми учасників апеляційного провадження у господарському процесі під час воєнного стану значно загострилися та набули специфічного характеру, пов'язаного з безпекою, територіальною доступністю правосуддя та логістикою.

Ці проблеми впливають як на здатність сторін захищати свої права, так і на ефективність роботи самих апеляційних судів.

Учасники справи, в тому числі й в апеляційній інстанції, є суб'єктною складовою господарського судочинства, які як ініціюють процес так й сприяють розгляду справи. Проблемою є легальне визначення зазначених осіб в ГПК України, адже у літературі існують чисельні думки з приводу зазначеного, так, зокрема, І. А. Балюк зазначає, що «учасники господарського процесу – це суб'єкти, дії яких можуть сприяти правильному і швидкому розгляду спору, захисту прав і охоронюваних законом інтересів господарюючих суб'єктів» [1, с. 44]. Однак, на думку Т. В. Степанової це визначення «не враховує обов'язкового наділення такого суб'єкту процесуальними правами та обов'язками. Крім того, не завжди рішення суду захищає господарюючих суб'єктів. Але ж у випадку розгляду справи, наприклад, за позовом Антимонопольного комітету України досить частими є випадки винесення рішень на користь держави, а не суб'єкта господарювання» [2, с. 44]. В. М. Дем'як наполягає, що «учасниками господарського процесу мають визнаватися ті його суб'єкти, які мають відповідний диференційований процесуальний статус, змістом якого є процесуальна правоздатність і дієздатність та наділені диференційованим комплексом прав та обов'язків залежно від їх правового зв'язку та інтересу до розглядуваної господарським судом справи» [3, с. 16]. Представляється, що правовий статус також обмежує діяльність апеляційного суду, адже суд переглядає справу виключно в межах доводів та вимог апеляційної скарги (принцип диспозитивності), що захищає правовий інтерес інших сторін, які не оскаржували рішення, а результат діяльності апелянта та інших учасників відображається у постанові суду, яка або підтверджує, або змінює їхні майнові права та обов'язки, встановлені судом першої інстанції. Таким чином, правовий статус учасників у апеляції є більш спеціалізованим та обмеженим порівняно з першою інстанцією, оскільки його метою є не первинне вирішення спору, а лише перевірка правильності вже ухваленого рішення. На нашу думку в апеляційній інстанції сторони, які подали скаргу на рішення господарського суду, називаються апелянтами, а інші сторони, чиї інтереси зачіпає скарга, називаються опонентами (або іншими учасниками апеляційного провадження). Під час воєнного стану існують проблеми доступу до правосуддя та безпеки, адже через бойові дії та окупацію багато апеляційних су-

дів були переміщені або тимчасово призупинили роботу, що змушує учасників провадження долати значні відстані для участі в засіданнях або повністю переходити на дистанційний формат.

Учасниками справи можуть бути особи, які сприяють її розгляду або представляють інтереси держави, зокрема це прокурор, який діє у межах спеціального нормативного акту Закону України «Про прокуратуру». Підтримуємо думку про те, що «з урахуванням практики Європейського суду з прав людини та диспозитивних засад цивільного судочинства пропонується позбавити права оскарження судового рішення прокурора, який не брав участі в розгляді справи в судах попередніх інстанцій. Це обґрунтовується необхідністю надання вказаного права лише тим особам, права й інтереси яких порушені судовим рішенням, або (та) особам, які мають процесуально-правову заінтересованість і були учасниками цивільних процесуальних правовідносин у суді першої інстанції» [4, с. 341]. Про те, що участь прокурора у господарському процесі є винятком та призводить до порушення принципу рівності сторін, йдеться і в Постанові Верховного Суду від 12.03.2018 у справі № 927/880/17 [5]. Тобто, ключова проблема участь прокурора у господарському процесі полягає у дотриманні обмежень, встановлених Законом України «Про прокуратуру» та ГПК України, а саме: субсидіарність (допоміжна роль), тобто прокурор може вступати у справу в інтересах держави лише тоді, коли компетентний орган, уповноважений державою, не здійснює або неналежним чином здійснює захист цих інтересів. Проблема полягає в тому, що часто суди критикують прокурорів за те, що вони не доводять неналежність дій уповноваженого органу, а просто замінюють його, перетворюючись на «альтернативного позивача». Чітке визначення «інтересу держави», тобто прокурор має обґрунтувати, що інтереси, які він захищає, є публічними і мають загально-національне, економічне чи соціальне значення. Проблема полягає в тому, що суди часто відмовляють у відкритті провадження (чи скасовують рішення), якщо прокурор захищає суто майнові інтереси конкретного державного чи комунального підприємства, які могли б бути захищені його власними штатними юристами.

Деякі проблеми існують й щодо участі у господарському процесі третіх осіб, так, слушною є думка про те, що «треті особи в цивільному (господарському) судочинстві, захищаючи власні права та інтереси, відіграють значну і позитивну роль в об'єктивному розгляді

справи, а також сприяють ухваленню законного та обґрунтованого рішення. Участь третіх осіб у справі дає змогу скоротити час розгляду взаємопов'язаних спорів між усіма учасниками спірних відносин та комплексно їх розв'язати» [7, с. 82]. Водночас, «вступ у справу третіх осіб є важливим тактичним прийомом, тому що залучення третіх осіб з тактичних міркувань змінює розстановку сил в процесі, розширює предмет доказування, ускладнює судовий розгляд» [8, с. 133]. На іншу думку, «зазначаючи в ч. 5 ст. 49 ГПК України, що до позовів третіх осіб з самостійними вимогами застосовуються положення, які регулюють пред'явлення зустрічного позову, законодавець допустив засадничу помилку, оскільки фактично поєднав два окремих механізми участі кількох позивачів в одній справі, кожен з яких має свої особливості, зумовлені правовим статусом та процесуальними правами цих осіб» [9, с. 133]. Взагалі, проблеми участі третіх осіб у господарському процесі в основному пов'язані з необхідністю балансувати між забезпеченням прав усіх заінтересованих сторін та ефективністю та швидкістю судового розгляду, адже вони часто виникають на етапах вступу в процес, реалізації прав та впливу на його тривалість.

Таким чином, правовий статус учасників апеляційного господарського процесу – це сукупність їхніх прав та обов'язків, передбачених ГПК України, що визначає їхнє процесуальне становище, можливості впливу в імперативному та диспозитивному значенні на апеляційне провадження та правовий інтерес у підсумковому документі – постанові суду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2002. 248 с.
2. Степанова Т. В. Процесуальний статус учасників позовного провадження у господарському судочинстві: теоретико-правові та праксеологічні аспекти : монографія; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. Одеса: Фенікс, 2017. 494 с.
3. Дем'як В. М. Учасники господарського процесу у позовному провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04. К., 2012. 19 с.
4. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух : монографія. Х. : Право, 2010. 352 с.
5. Постанова Верховного Суду від 12.03.2018 у справі № 927/880/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

6. Цал-Цалко Ю. До визначення сутності поняття третіх осіб в цивільному процесі. *Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.). Одеса : Фенікс, 2015. С. 80-83.

7. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. К.: Істина, 2006. 944 с.

8. Крупник Р. В., Юркевич Ю. М. Участь в господарському процесі третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору: проблемні питання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія ПРАВО. Випуск 72: частина 1. С. 183-189.

Ennan R. E.,
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Intellectual Property Law
National University «Odesa Law Academy»

**LEGAL PERSONALITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
IS ARTIFICIAL INTELLIGENCE A SUBJECT OF LAW?
(ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – СУБ'ЄКТ ПРАВА?)**

Human legal personality is generally accepted as something natural. Since law is a creation of the human mind, it is formed taking into account human abilities and qualities. The system of normative rules developed over centuries and was based on human needs and characteristics, such as the ability to feel, the ability to intend, and the ability to understand events. The main arguments against recognizing artificial intelligence systems (hereinafter referred to as AI) as legal subjects center on their lack of certain critical elements of legal personality inherent in humans. Some authors define such grounds as «the missing something arguments» [1]. The logic of researchers who argue against granting artificial intelligence systems legal personality is simple. AI does not possess the qualities essential for subjectivity (soul, consciousness, feelings, the ability to intend, desires, interests, etc.). If AI exhibits behavior that could be evidence of the listed qualities, this means that the system imitates human behavior, «but a simulation of a thing is not the thing itself.» Such arguments dominate research as evidence against recognizing intelligent systems as subjects